

boj v tvojo korist; blagruj ta boj! On je le posameznik vidljiv del splošnega velikega boja za veljavo in moč v državi, ki ga bijejo med seboj vedno posamezne skupine človeške družbe, kakor je ta organizovana v obliki države. Boj za veljavo in moč v državi je boj za dostojno boljše življenje.

6. Vedi, da so spone in vezi med različnimi socialnimi skupinami ali družabnimi osebnostmi v državi mnogovrstne, mnogoštevilne, večkrat zamotane in da jih nihče drugi ne more nategniti ali zrahljati ali celo strgati nego skupina sama. Vedi, da med našeloma bistveno nasprotnimi ni mogoče prijateljskih vezi; med njimi vlada v istini le absolutno nasprotstvo, ter so si v ozkem stiku le zaradi tega, ker so v vednem boju, iz obličja v obličje.

Spoznaj kot organizovan učitelj naši skupini sovražne, kakor prijateljske druge skupine, mogočne in nemogočne, razvoja sposobne in odmirajoče, da boš tako v vsakem slučaju na jasnem, kaj ti je storiti. Vsak organizovan član v drugih mogočnih skupinah ve to in tudi za nas je potrebno. Socialno gibanje je pred teboj že popolnoma naravnim potem potegnili učitelje v boj, in to je bilo rojstvo naše organizacije. Spoznavaj one nasprotnike, proti katerim se je morala naša organizacija roditi v našo obrambo, proti katerim mora rasti in se razvijati in proti katerim učinkovati je organizaciji prirojen nagon.

8. Spoznavajmo, da ima vsak bojevnik zaveznike in sobojevnike, ki se opirajo drug na drugega, ker imajo slične ali celo iste smotre. Ker pa noben boj ni šala, spoštujemo svoje zaveznike in sobojevnike, nam prijazne skupine, ki imajo iste ali slične smotre, podpiramo jih povsod; podpiramo s tem sebe, ker bodo oni tudi nas podpirali. Ne slabimo sebe s tem, da odbijamo kogarkoli od nas, ki ima slične smotre, drugače smo res vredni, da nas nazivljejo za politiško nezrele. Naša skupina ne more biti osamljena, ker je to nemogoče, popolnoma izolirana propade, sami ne zmagamo. Še manj je seveda mogoče, da bodo drugi za nas in brez nas šli po kostanj v ogenj, mi bi pa roke križem drželi čakali na isti moment, kdaj nam ta ali ona stranka pomaga. Ne očitajmo nikomur ničesar, posebno kaki skupini ne; kar se godi, je vse naravno, dano po pogojih. Ne bodimo bebasti in ne pričakujemo pomoči od skupine, ki je v bistvu sovražna; druge skupine pa, ki čakajo na nas, da jim pomagamo, podpirajmo z vsemi silami. Vsaka, po principu prijateljska stranka nam more pomagati v boju ter v istini tudi pomaga; a glavni borilci za našo veljavo in moč moramo biti sami, mi sami z drugimi. Obratno pa pomagajmo tudi mi vsaki nam prijazni stranki, kar nam je vedno po sorodnem političnem principu, in ona nam vrne z obrestmi, zakaj vsak vzrok mora imeti soroden učinek s prijateljske strani. Tu ni sleparstva, zakaj značaj boja med skupinami v državi je drug nego med posamezniki. Prav izvrstno si lahko pomagajo med seboj skupine z istim političnim principom, kakor so to agrarci, socialisti, liberalci. Končno naj vendar vsak uvidi, da ni civilizacija nič drugega nego zmagujoč boj naprednjaštva nad klerikalizmom ali reakcionarstvom, ki se bije že iz davnih časov tja naprej v prihodnost.

Takoj dam znamenje po vsem mestu, in v tem hipu se bodo polnile vse dvorane z ukažljivo mladino. — Prosim, stopite takoj v prvo dvorano na desno, da ste priča vsem dogodkom.

Po teh besedah pritisne na elektriški gumb, mi pa stopimo v odkazano dvorano, kjer nas sprejme učitelj v uniformi majorja. Pričakoval nas je že, ker je dobil telefonično obvestilo o našem obisku. Sprejel nas je dokaj prijazno in nam odkazal sedeže.

Bila je to nepregledna dvorana za več tisoč učencev, in gospod šolski major je imel kukalo, da je mogel prezreti ves prostor. Tudi nam je ponudil kukala.

V tem hipu se odpro neslišno zaklopke klopi, in že so sedeli na vseh sedežih učenci, kakor semkaj pričarani od nevidne moči. „Kako pa je vendar to mogoče?“ vzkliknemo vsi obenem.

„Prav lahko,“ nam odgovori šolski major. „Po vsem mestu je razpeljano cevno omrežje, ki se konča pri vsaki hiši v nabiralnik. Točno ob uri so nabiralniki napolnjeni z mladino, in na dano znamenje šolskega generala se vsa nabrana mladina pnevmatičnim potom privede v centralno naše učilišče, kjer se spet mehničnim potom porazdele na svoja mesta.“

9. Bodimo skromni v svojih sodbah in proučavajmo rajši pomen strank in „strančič“ itd., ne bagatelizujmo neopravičeno zaveznikov in sobojevnikov, niti ne podcenjujmo nasprotnika.

10. Spoznavajmo, da je edini izvor veljave in moči in zaradi tega tudi izvor udobnega položaja države, ki se nas poslužuje sebi v korist in hitrejši razvoj, kakor bi nas moral kot take že davno upoštevati pred vsem preprosti narod, ki pa še ni prišel do spoznanja, ker je večinoma v rokah nasprotnikov. In kaj mu ti sugerirajo o učiteljih, je itak vsakemu predobro znano.

Mi smo za prihodnost našega naroda, zaradi tega za ugodnejši položaj države; le izobrazimo sebe in v pravem smislu one, ki so nam izročeni od države ter glejmo, da se bomo vedno bolj spoznavali v takih in sličnih zadevah; čas bi že skoro bil! K. K.

K podržavljenju meščanskih šol.

Ustí nad Orlicí, 9. maja 1908.

Velečenjeni gospod urednik!

V 17. št. „Učit. Tov.“ ste objavili dopis iz Prage, v katerem se tendenčno referuje o manifestačnem in protestnem zborovanju žofinskem v Pragi dne 29. marca. Prosim, da izvolite objaviti tudi moj list, da slovenske brate informirate o goli resnici.

Predvsem moram opomniti v boljše razumevanje: nikakor iz malihernih, morda osebnih, marveč sila važnih nagibov je stopila v življenje na Češkem samostojna organizacija učiteljstva meščanskih šol. Ni prilike, da bi danes razjasnjeval, zakaj se je tako zgodilo, toda zagotavljam Vas lahko, da je bilo naše edino in najčišče stremljenje zadobiti meščanski šoli in interesom učiteljstva meščanskih šol boljše ohrane in preskrbe kakor pa prej, ko so nas tovariši iz ljudskih šol v skupni organizaciji majorizovali, dasi nihče ne ve z kakaj; saj vendar prihaja pretežna večina nas vseh iz vrst ljudskošolskega učiteljstva (pri zadnji regulaciji plač nam niso privoščili niti zvišanja letne plače). Zemsko osrednja jednota učiteljstva meščanskih šol, ki skrbi edinole za meščanske šole in slednjih učiteljstvo, je bila in je še danes pripravljena v vseh skupnih zadevah bratsko sodelovati. Toda prijateljski, absolutno kolegialni odnošaji so napram sedanjemu vodstvu nemožni in tako traja še nadalje napeto razmerje. Naša organizacija ni bila povabljena k žofinski manifestaciji in niti ni pozvana k letošnjemu praškemu slovanskemu učit. zborovanju, dasi je naša organizacija popolnoma samostojna, čisto učiteljska, napredna, ki združuje okrog 1200 članov. Ni čuda, če se izrablja proti nam vsaka prilika; zgodilo se je tako tudi v vprašanju o podržavljenju meščanskih šol.

Čemu neki kliče naša organizacija o podržavljenju meščanskih šol? Ne delamo nikdar z vesoljno učiteljstvo, kakor to dela — neopravičeno! — zemsko osrednje društvo, ki je pač prestalo igrati vlogo tolmača vsega učiteljstva.

„Zares krasno in tako preprosto! Pred tisoč leti se nam pa še sanjalo ni o čem takem, in učence smo dobivali v šolo po zaprašenih ali blatnih ulicah, kjer so bili izpostavljeni nerodnim kolesarjem in drugim vehiklom, da so bile vedne nezgode!“ govori za nas Luka.

„I seveda — kje ste bili še tačas! Zdaj je vsaka taka nezgoda izključena,“ pravi šolski major.

Medtem pa so sedeli vsi učenci kakor bi bili pribiti na svojih mestih, otovorjeni z različnimi bremenimi in niti genili se niso — še z očmi niso trepetali, ali se nam pa je tako zdelo, kar se ni dalo natanko določiti. Imeli so namreč vsi očala številka 0.

„Pa čudovito disciplino imate, gospod major,“ se vtaknem v pogovor jaz.

„I, seveda, seveda — brez dobre discipline pač ni nič, in zato je poskrbela šolska oblast, da je dobra disciplina zasigurana,“ pravi g. šolski major. „Vsi sedeži so namreč prepreženi z električnimi žicami tako umetno, da se nihče na svojem mestu brez moje volje niti geniti ne more. — Le glejte! Pritisnem na gumb in — rk — že stojte vsi učenci. Pritisnem na ta gumb, in — zasutejo glavo na levo, pritisnem na drug gumb, in odlože svoja orodja.“

Z. U. Jednota je sklenila na zborovanju dne 17. februarja naslednjo resolucijo: „Ker se ni nadejati tolikega izboljšanja težkega stanja deželnih financ, da bi bile „podeželjene“ in v tej meri pomnožene meščanske šole, da bi lahko vsak zmožen otrok pridobil si v njih višje izobrazbe, in ker ne morejo biti izvedene niti najnujnejše, na vseh straneh priznane reforme meščanskih šol, se smatramo za popolnoma upravičene zahtevati zbornu z učiteljstvom vseh ostalih avstrijskih dežel podržavljenje meščanskih šol.“

Oskrba teh šol in njih nadziranje naj bosta poverjena deželni šolskim oblastem.“

In edino le zaradi te resolucije se je pričela proti nam pod vplivom Z. U. S. v nekaterih dnevnikih prava križarska vojska.

Naša organizacija, držec se zaključka, da ima država danes v šolstvu skoraj že vse v svojih rokah (učitelj se naobraža na c. kr. zavodih, polaga izpite pred c. kr. komisijo, ga nadzira c. kr. nadzornik, učne knjige in učila, učne načrte odobravajo in določajo c. kr. uradi, da celo zvezke je c. kr. ministarstvo uniformiralo itd. itd.), zahteva, da država šole tudi plača, če je že uvedla splošno dolžnost šolskega obiskovanja od 6.—14. leta.

Oskrba in nadzor naj bosta poverjena deželnim in okrajnim šolskim uradom, seveda z reformovanim, v katerih naj bi bila v mnogo večji meri kakor doslej zastopana poleg državnih organov tudi autonomija in učiteljstvo po izvoljenih zastopnikih.

Sodite sami, bratje Slovenci, je li zaslužila naša organizacija za svoje stremljenje tolikega zasramovanja in očitanja izdajstva! Ali se niso mogle državnopravne stranke poprijeti naše resolucije vse drugače in reči: „Prav pravijo! Hoče li imeti država v šolstvu vse v svojih rokah, naj tudi plača; če pa noče plačati, pa roke od šolstva proč!“

Naša organizacija izda v kratkem brošuro, ki bo zagovarjala naše stališče. Dovolili si bomo poslati jo tudi Vam s prošnjo, da jo bodisi po odlomkih celo, bodisi le v ekscerptih bratom Slovencem v informacijo objavite.

Preden končam, še malo kratkih opomb k žofinski manifestaciji.

Oglasila se je v veličastnem protestu proti nazadnjaškemu stremljenju sploh in klerikalnim posebej.

Drugače pa je bilo z vprašanjem o podržavljenju. Izkazalo se je, da ni to vprašanje zrelo za takovo manifestacijo, ki jo razumi A tako, Z zopet drugače, po tem, kakor jo hoče razumeti.

Našim govornikom na žofinski manifestaciji je bilo naravnost nemožno zlasti z ozikom na kratki čas, določen posameznim govorom, objasniti in utemeljiti stališče, ki ga je zavzela naša organizacija in z njo nemali del učiteljstva ljudskih šol. Podpisani predsednik se je omejil na golo izjavo in kolega Beneš je

*) V nekaterih deželah bi bila to v današnjih razmerah sigurna katastrofa, da ni zavore — državnega zakona!

„Čudovito, čudovito!“ pravim jaz.

„Na ta način res mora biti vzorna disciplina. Toda — če se učenec niti geniti ne more brez vaše volje, kako pa je v slučaju, da mu je tako-le kam treba — recimo k pljuvalniku ali celo — na stranišče?“

„Ni mu treba,“ je bil hitri odgovor; „prvič se morajo že vsi učenci doma umetno izklistirati, drugič pa ima vsak učenec v svoji klopi že pljuvalnik in celo popoln kloset, in mi tega niti opazili ne bomo, če se bo kateri malčkov reševal svojih zemskih težav.“

„Nedosežno!“ zakličemo vsi v hipu. „Kje smo bili pač mi pred tisoč leti!“

Brrr — zabrenče tu električni zvoncei.

„Pričnite s poukom!“ se oglasi čisto jasno od telefona.

„Takoj!“ je bil odgovor, in pritisk šolskega majorja na gumb — in učenci so bili v predpisani pozitivni, s podija pa se je oglašil fonograf, ki je čisto in jasno brez najmanjše hibe podajal učencem snov, kakor bi tega ne mogel najidealnejši učitelj.

Učenci pa so v tem nastavili svoje aparate in lovili glasove zopet brez hibe.

Fonograf je končal podavanje in začul se je glas šolskega majorja:

izbral iz svojega odličnega referata — ki temelji na njem omenjena brošura — katerega je izvajal v nekaterih delih na našem zborovanju dne 17. februarja, toda mnogo podrobnejše in natančnejše na zborovanju praškega učiteljstva ljudskih in meščanskih šol dne 28. marca, le nekatere značilne točke (g. predsednik mu je molil žepno uro venomer pod nos, naj že neha).

Izmed izjav, ki naj reagujejo, na našo resolucijo, spominja g. dopisnik zlasti na ono g. šolskega svetnika Metelke, ki je baje v nadobičajno sijajnem in utemeljenem govoru popolnoma pobil v naglici in umetno nagromadene razloge gg. Beneša in Skalickega za podržavljenje šolstva.

Mučno nam je bilo, ko je metal krog sebe s „priplačevanjem“ na šolstvo v pasivnih deželah. Ravno o tem piše naš vestnik „Škola meštanska“ (1908, str. 118.): „Toda nam se zopet zdi, da bi se dalo za to „priplačevanje“ na šolstvo v pasivnih deželah navesti i marsikater zavezen, blagohotnejši nagib: Od teh sto in sto milijonov našega denarja, ki se k nam (no, kajpada do državnopravnega poravnanja!) tako kakor tako ne morejo in ne bodo vrnil, denar, ki se žrtvuje kulturni povzdigi pasivnih dežel (in med temi so tudi dežele, v katerih prebivajo naši bratje Slovani!) bi prinesel pač več, kakor pa n. pr. denar, ki ga tako radodarno siplje naša patriotska delegacija vojaškemu molohu — dvignil bi te zemlje tudi narodnogospodarsko in iz silno pasivnih bi postale marsikater — ako ne aktivne — pa vsaj manj pasivne. Seveda, hočemo li mi 100%, smo narodne izdajice, hoče pa dr. Herold in K. Adamek samo 50% — to se imenuje saniranje deželnih financ!... Pri 50% ne bomo priplačevali pasivnim deželam!...“

Koliko se je že pri nas zabavljalo in tarnalo nad poljsko politiko kot neslovansko! Ko bi se s pomočjo denarja, ki se k nam (ponavljamo: do državnopravnega poravnanja!) ne vrača, dvignila kultura poljskega in rusinskega ljudstva, bi iz tega za slovansko politiko ne vzcvetelo ničesar dobrega?!

Vidi li g. šolski svetnik v podržavljenju zaklada za šolstvo nevarnost za manjšinske šole (kako naj postanejo razmere na manjšinskih šolah gorje, ko pa danes — za vlade autonomije v šolstvu nimamo nobenih in jih zaman zahtevamo!), bi se dalo z druge strani poudariti ravno nasprotno: pri podržavljenju šolskega zaklada bi morale biti striktno zakonite določbe o ustanavljanju šole. I martirij bi bil manjši, kakor za današnjih norem, ko lahko krajevna autonomija tako neusmiljeno šikanira.*

Lahko Vas, velečenjeni gospod urednik, zagotovim, da žofinska manifestacija v vprašanju o podržavljenju ni izrekla zadnje in odločilne besede!

V naslednjem času se razmotriva že tudi v javnem tisku mirnejše, in vedno več je glasov, ki se ozivljajo za podržavljenje šolskega zaklada.

*) Nadejamo se, da bi prišli tem potom tudi dunajski Čehi do državnih meščanskih šol.

Dalje v prilogi.

„Ponovite vsebino!“ Učenci pa so odprli svoje aparate, in iz tisočerihi fonografov nakrat se je pričelo uglobljenje podane vsebine.

„Uporabite tvarino za spisno vajo!“ veli major in pritisne na gumb.

In glejte: v trenutku so imeli učenci pred seboj pisalne stroje, in pričelo se je glušeče tikanje tipk, in v malo trenutkih je bilo delo končano.

„Aha, zdaj pa pride skupna poprava, gospod major!“ se vtaknem jaz, radoveden, kako se ta izvrši.

„Nič skupne in nič domače poprave ne bo,“ odgovori major; „ta je nepotrebna, ker se napake niti pripetiti ne morejo. Roka vsakega učenca mora pritiskati tipke, kakor mu veleval električnim potom od svoje mize jaz.“

„Ah — kako krasno — nič korekture — nebeško!“ smo vzklikali presenečeni mi zaporedoma.

Zopet pritisk na gumb, in učenci so imeli tiskarske predale pred seboj, in na električni ukaz majorja je bila prej pisana snov tudi že stavljena in malo na to tudi že tiskana kot mladinska priloga šolskemu listu, ki je bil naj narečen vsak Ljubljancem brez izjeme.

